

NOTA DEL NORMALITZADOR

QUAN EN UNA TROBADA INFORMAL EL Dr. Bartolomeu Guash i Ferrer va parlar-me de les memòries manuscrites que li havien arribat a les mans, vaig donar-li la importància que em mereixia l'historiador i el manuscrit, però en cap moment, i assumeixo la meua falta de perspicàcia, vaig saber apreciar la transcendència incommensurable de la troballa del doctor Guash.

Sé, perquè ell m'ho va explicar, que, en acabar el treball de transcripció, va fer-lo arribar, en sobre tancat, al doctor Ferrer Molina, per aquells dies president de l'Institut d'Estudis Medievals Isidor Macabich, amb qui l'unia una notable amistat.

Malauradament, el Dr. Ferrer no va tenir temps de fullejar el manuscrit ni el treball d'en Guash perquè un infortunat accident se'l va endur d'aquest món amb paorosa celeritat.

Per acabar-ho d'adobar, quan la vídua Ferrer marxà a viure amb el seu fill gran a Palma de Mallorca, un cunyat seu, constructor poc lletrat, es proposà reformar la casa familiar i convertir-la en apartaments turístics; vengué tot el mobiliari —inclosos l'original i altres exemplars irremplaçables que posseïa el finat— a un antiquari suís, i feu cremar també la paperassa, entre la qual hi havia la transcripció d'en Guash.

Afortunadament però, amb bon sentit, el meu amic s'havia quedat una còpia del treball que la senyora Silvia Schroöder, la

seva dona, va fer-me arribar, per la meva condició d'escriptor professional i amic del matrimoni, quan aquest traspassà l'any mil nou-cents setanta-vuit per causa d'un paorós incendi a la seva casa de Porto Saler.

No puc saber fins a quin punt aquesta transcripció és fidel a l'original, però no tinc cap dubte pel que fa a l'honestedat i el rigor personal i científic del Dr. Guash.

Sigui com sigui, en acabar de llegir les vint primeres planes del text vaig decidir-me a buscar editor per a aquesta biografia, per l'interès que té com a crònica particular i pel contingut històric i les revelacions que s'en desprenen.

M'he limitat a passar-li al text una mica d'aigua i sabó i una glopada d'aire refrescant, semblar-lo de punts i comes per adequar-lo al gust contemporani —de digestió malauradament força lleugera—, i separar els diàlegs amb els normatius guions llargs.

He respectat les anotacions al marge de l'amic Guash, que signa com a "transcriptor" (N. del T.), i n'hi he afegit algunes de meves, no gaires, sota l'epígraf "nota del normalitzador" (N. del N.).

Això que segueix és l'epopeia d'un home medieval que va tenir la desgràcia o la fortuna de néixer en temps difícils i en un entorn complicat. I dic sort o fortuna perquè, a parer meu, fa de mal dir si les tribulacions de la vida són una desgràcia o una sort, un neguit o l'alleujament de no haver d'omplir la vida amb misèries quotidianes, futilitats i temps perdut.

JORDI TORRENT I ESCALA,
Formentera, 2003

NOTA DEL TRANSCRIPTOR

BENVOLGUT SR. JOAN FERRER MOLINA, *President de l'Institut d'Estudis Medievals Isidor Macabitch,*

El text transcrit a continuació va arribar-me, ara farà tres anys, per una via estranya i no gaire ortodoxa que no ve al cas, i he trigat tot aquest temps a decidir-me a enviar-lo perquè m'he atorgat el privilegi, i potser hauria de dir també, el mèrit, de transcriure'l personalment a partir del català arcaic i embullat de l'original.

He organitzat les presents memòries en llibres, degudament numerats i titulats. Cadascun tracta diferents etapes de la vida d'un tal Pere de Boisañó, sotsprior del monestir de Santa Maria de l'illa de Formentera, que albergà monjos, pocs, aproximadament des de l'any 1256 fins a una data desconeguda però segurament posterior al 1298.

Els llibres mantenen un estil i unes maneres que no deixen dubte de l'autoria d'una mateixa mà, malgrat les variacions òbvies entre els primers i els darrers, si tenim en compte que entre els uns i els altres sumen força més de mil pàgines, escrites a mà i amb mitjans probablement prou precaris, que el mateix autor ens explica al darrer dels blocs, o llibres, que hem titulat, precisament, "El Monestir de l'illa perduda".

No sembla en tot cas una narració inventada, perquè en els temps que va ser escrit l'original, comprovable de manera força fidedigna, no s'estilava la ficció tan llarga i en prosa plana, però podria ser que alguns dels episodis haguessin estat imaginats o ornamentats amb dades errònies, purament empescades, per donar-los més alegria o omplir buits de la memòria, comprensibles en un home d'entre seixanta i setanta anys i escaig, una edat força inusual, gairebé inèdita, al segle XIII. Les notes que m'he pres la llibertat d'incrustar al peu serveixen per centrar el text en un escenari històric i redreçar perilloses marrades històriques que no resten en cap cas versemblança a la història, per altra banda amena, reveladora i força sorprenent.

Espero que sigui del seu interès en la mateixa mesura que ho ha estat per a mi.

Atentament, sempre al seu servei,

*Dr. Bartolomeu Guash i Ferrer
Formentera a 18 d'abril de 1978*

I

EL NAIXEMENT MIRACULÓS

SET DIES I SET NITS HAVIEN ESTAT CANTANT misses a les esglésies d'Aragó i Catalunya, l'Urgell, la Provença, el Tolosà, el Rosselló i totes les altres terres del regne, i quan el rei Pere¹ arribà a Montpeller es feu processó assenyada.

Com que el rei no podia entrar a la ciutat pels diners que hi devia, havia anat amb el seu seguici a passar la nit a la vila de Latas, situada a gairebé una hora de Montpeller. Allí havia fet cridar el seu privat en aquells afers, en Guillem d'Alcalà, perquè convingués cita amb Azalais de Boisançó, la meua mare, amb qui tenia relacions amoroses.

Era sabut al regne que la reina Maria, la seva muller legítima, esperava les atencions del marit al castell de Miraval, també prop de la ciutat, però sembla que el rei no preuava prou el seu atractiu de femella perquè, des del seu matrimoni, a penes hi dormia.

Per aquesta raó, el primer cònsol de la vila havia convençut l'Alcalà, el privat del rei, segurament a canvi de favors i una petita fortuna, d'arreglar la nit de manera

1. Pere el Catòlic, Pere II d'Aragó, també Pere I de Catalunya i Aragó (N. del T.).

que convingués als interessos del regne, necessita d'un hereu per a la Corona.

I heus aquí que el privat Alcalà va fer jeure la reina Maria, nua però amb un mocador de seda tapant-li el cap, al llit de la casa de la vila de Latas on s'allotjava el rei Pere amb el seu seguici, i s'endugué la bellíssima Azalais a Miraval amb l'excusa de reunir-la amb el distingit amant, com s'havia convingut.

Aquella nit, el rei Pere, que havia begut més del compte d'uns vins enviats a propòsit pel consolat de Montpeller, es retirà a jeure amb qui ell tenia per la seva estimada.

És sabut que al regne s'havia manat pregar i dejunar, i les esglésies de Montpeller romangueren obertes tota la nit. A Latas, vint-i-quatre homes bons, els abats i els priors, l'oficial del bisbe, els frares, dotze dames i dotze donzelles, amb dos notaris, passaren la nit sencera de genolls a la cambra del costat d'on el rei i la reina compartien el mateix llit.

I quan arribà l'alba i els amants encara dormien, els prohoms, prelats, homes d'ordre i dones en número de seixanta-quatre —tots amb un ciri encès a la mà—, entraren a la cambra. El rei, desvetllat pel soroll que feien, saltà del llit, prengué l'espasa i la brandà contra els qui suposava males intencions contra la seva persona. Però ells s'agenollaren, plorant, i li digueren:

—Majestat, vulgui la vostra mercè fer la gràcia de mirar qui jeu al llit amb vós.

La reina s'incorporà i es tragué el vel del cap i el rei, més espantat encara, la reconegué.

Un cop vestit, sortí amb els seus de Latas i cavalcà cap a migdia fins que els cavalls no van poder més.²

2. Aquest començament coincideix amb la crònica de Muntaner, el Llibre dels Fets del mateix rei Jaume, i, si fa o no fa, amb Desclot, de manera que podem suposar que els esdeveniments succeïren realment com es narren (N. del T.).

Però allò que ni canten els trobadors ni diuen les cròniques us ho he de contar jo, que ho he sentit de boca de qui ho sabia del cert.

Que aquella mateixa nit, i a l'hora exacta que el rei Pere jeia amb la reina Maria, Azalais, l' enamorada del rei i mare meva, rebé també al seu jaç algú, entossudit de manera força desconcertant a fer-li l'amor a les palpentes, amb l'excusa d'un mal als ulls que no suportava ni una sola resplendor.

Però ella coneixia prou bé Sa Majestat per saber que efectivament ho era, perquè aquestes coses se saben, perquè feia olor d'aigua de roses com sempre que havia de jeure amb ella, i perquè duia la camisa de lli blanc on ella li havia brodat un lliiri, un clavell vermell i una flor de romaní, les seves flors preferides, i tant Azalais com el rei atribuïren aquell fet extraordinari —que l'il·lustre amant hagués jagut amb totes dues dones el mateix moment però en dos llocs diferents i distants unes llegües— a l'amor que es professaven i que havia burlat l'engany dels prohoms de Montpeller.

Tant fou així que quan el dia de la Verge Candelera, exactament a la mateixa hora, nasqueren dos infants barons de les dues dones, i el rei s'alegrà de tenir hereu lícit per a la Corona, però ordenà criar els dos nois com a germans i ens feu anomenar a l'un Jaume, perquè així ho volgué la senyora reina, i a l'altre, un servidor, Pere, com ell mateix, per recordar que havia germinat de la seva llavor, fruit d'un amor veritable.

I heus aquí com jo —Pere de Boisançó, el fraret, el pardal, *al-Quaia*, Peret, el Renegat, el Renascut, al-Murtad, al-Muhajir, al-Shaba'h, i ara mateix fra Pere, el Vell, sotsprior del monestir de Santa Maria de Formentera— vaig venir a l'existència a l'altra banda del mirall, a la banda on el món és cec i sord i no s'hi deixa empremta, ni petja, ni record, però on —com explica Plató i confirma sant Agustí— hi

ha les coses veritables. L'univers del qual el món material dels homes és només una còpia pàl·lida i imprecisa, esborronada per la implacable caducitat dels fets, que s'escolen vertiginosament a cavall del temps i, com l'aigua d'un riu, mai no s'aturen.

I avui, dia de Sant Josep³ de l'any del Senyor de mil dos-cents seixanta-vuit, a l'edat de seixanta anys, m'assec, per la gràcia del Creador, a compondre aquesta crònica sense cap intenció d'alterar el lloc de les coses, ni trasbalsar la història, ni contradir els llibres.

Només, si se'm concedeix, em guia el propòsit de confessar-me davant d'Ell i dels homes i mostrar-me penedit però sense culpa, perquè només pot pecar aquell qui pot escollir, aquell qui pren amb llibertat una opció en comptes d'una altra, en absolut el meu cas, ja que no he pogut escollir mai res, com una pedra no pot triar una direcció o una altra en la seva caiguda perquè només pot anar, naturalment, cap avall.

3. Dinou de març (N. del T.).

SUMARI

Nota del normalitzador	7
Nota del transcriptor.....	9
I. El naixement miraculós	11
II. Montpeller.....	15
III. El viatge.....	19
IV. Montsó.....	31
V. El rei.....	47
VI. La Verge de l'Alegria	67
VII. El missatge.....	85
VIII. La sura primera	97
IX. La mare morta.....	121
X. Les flors blaves.....	133
XI. El frare blanc.....	141
XII. <i>Zizi l'Hungària</i>	161
XIII. El riu que puja.....	185
XIV. El llarg camí cap a casa	223
XV. L'amor i la mort.....	233
XVI. Els monstres del mar.....	267
XVII. El senyor de Ramis	295
XVIII. Sixena.....	309
XIX. El guant ensangonat	321

© del text: Jordi Torrent i Escala, 2018
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2019
Sant Salvador, 8 — 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: gener 2019
ISBN: 978-84-1303-056-2
DL L 63-2019
Impress a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

◀ impress a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.